

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvakomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)**1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?**

-

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)**2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?**

-

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

-

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)**3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?**

-

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

Liitto on samaa mieltä siitä, että kuntoutuksen toimenpiteisiin osallistuminen lisää työhön paluun todennäköisyyttä esimerkiksi kuntoutustuelta. Liitto kannattaa komitean ehdotusta kuntoutuksen aikaisemmasta alkamisesta. Tätä voisi edistää esimerkiksi kuntoutussuunnitelmien kattavampi laatiminen. Nykyinen lainsäädäntö jättää terveydenhuollolle liian suuren harkintavallan kuntoutussuunnitelmien laatimiseen liittyen.

Liitto pitää tärkeänä komitean ehdotusta toimeentuloturvan selvittämisestä, kun henkilöllä on työ- ja toimintakykyyn liittyviä tarpeita, joihin ei voida ensisijaisesti tai oikea-aikaisesti vastata työllistymistä edistäväillä palveluilla. Useat munuais- ja maksasairautta sairastavat ovat tilanteessa, jossa työkyvyttömyyseläkettä ei ole myönnetty, mutta työkyky ei vastaa työelämän vaatimuksia. Liitto pitää hyvänä, että henkilön kuntoutustarpeen ohella sairauspäivärahan tarkistuspisteissä kartoitettaisiin työllisyyspalvelujen ja osaamisen kehittämisen palvelujen tarve.

Mietinnössä todetaan, että etuudensaajaa ei osallisteta palveluihin tai muihin tukitoimiin etuuskauden pitkittyessä. Tällöin yksilön oikeus palveluihin ei toteudu. Tällaisia tilanteita on usein pitkäaikaissairautta sairastavien kohdalla heidän saadessaan työkyvyttömyysetuuksia. Asianmukaisilla ja oikein ajoitetuilla kuntoutuspalveluilla voitaisiin lisätä mahdollisuutta selviytyä työssä, palata tai hakeutua ansiotyöhön. Esimerkiksi elinsiirron saaneen kohdalla työllistymistä hankaloittaa usein se, että kuntoutuspalveluja ei ole hyödynnetty toiminta- ja työkyvyn ylläpitämisessä dialyysihoidon aikana, jolloin työhön palaaminen elinsiirron jälkeen on haastavaa. Kuten mietinnössä todetaan, työ- ja toimintakykyä, työllistymistä ja osaamista tukevien palvelujen merkitys korostuu etuuden saamisen pitkittymisen tilanteissa. Toimintakyvyn ylläpitämistä on tärkeää tukea riippumatta henkilön iästä. Puutteellisilla ja viivästyneillä palveluilla menetetään merkittävä määrä mahdollisia työvuosia, kasvatetaan terveydenhuollon kustannuksia toiminta- ja työkyvyn heikentymisen myötä sekä heikennetään itsenäisen toimeentulon edellytyksiä. Palveluihin osallistumisen tulee kuitenkin olla vapaaehtoista ja sen tulee tapahtua henkilön voimavarat ja terveydentila huomioon ottaen.

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja veloitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

-

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

-

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien

monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

-

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

-

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

-

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämiseksi? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

-

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämiseksi?

-

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

Komitea ehdottaa, että toimeentulotukea pitkään ilman ensisijaisia etuuksia saavien ohjautumista palvelutarpeen arviointiin ja palveluihin tehostetaan. Pitkäaikaissairaus heikentää usein henkilön taloudellista selviytymistä ja toimeentulon ansaitsemisen mahdollisuuksia merkittävästi. Tulee varmistaa, että saatavilla on henkilöiden osallisuutta edistäviä palveluja, ml. kuntoutuspalvelut ja että niihin ohjautumista parannetaan. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että ensisijaiset etuudet ovat riittäviä vastaamaan toimeentulon haasteisiin. Useissa tapauksissa terveydenhuollon asiakasmaksut aiheuttavat toimeentulotukitarpeen. Asiakasmaksulainsäädännössä tulisi velvoittaa hyvinvointialueet huojentamaan myös terveydenhuollon tasasuuruksia maksuja. Lainsäädäntö tarjoaa tähän jo nyt mahdollisuuden, mutta siitä huolimatta suurin osa hyvinvointialueista ei myönnä alennusta tai jätä perimättä terveydenhuollon tasasuuruksia maksuja tai myöntää huojennuksia vain tietyille asiakasryhmille.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seurantaa ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

Liitto katsoo, että komitean ehdotus yhteisestä asiakassuunnitelmasta parantaisi merkittävästi pitkäaikaissairautta sairastavan mahdollisuutta saada palveluja tarvettaan vastaavasti ja oikea-aikaisesti. Asiakassuunnitelma vastaisi myös niihin ongelmiin, joita hoito- ja kuntoutussuunnitelmien puutteellinen laatiminen aiheuttaa esimerkiksi pitkäaikaissairautta sairastavien kohdalla. Kansallinen työ- ja toimintakyvyn itsearviointiväline mahdollistaisi omalta osaltaan palvelujen oikea-aikaisuuden sekä asiakkaiden mukaan ottamisen omien palvelujensa suunniteluun ja hakeutumisen heidän tarpeitaan vastaavien palvelujen piiriin. Välineen kehittämisessä tulee kuitenkin ottaa huomioon ne henkilöt, joiden ei ole mahdollista sitä hyödyntää. Tulisi myös varmistaa terveysosiaalityön resurssien riittävyys erikoissairaanhoidossa, koska terveysosiaalityöntekijät ovat merkittävässä roolissa pitkäaikaissairautta sairastavan palvelutarpeen tunnistamisessa ja tiedon tarjoamisessa etuuksista ja palveluista.

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

Soste on esittänyt, että otettaisiin käyttöön etuusehdotus, jossa asiakkaalle kerrotaisiin kaikki ne etuudet, joihin hän on oikeutettu. Useiden eri hakemusten sijaan hän saisi yhden hakemuksen perusteella tiedon kaikista hänelle kuuluvista etuuksista Kelan sekä muiden viranomaisten tietojen perusteella. Tällä hetkellä etuuksiin liittyy vajaakäyttöä, johon esimerkiksi pitkäaikaissairautta sairastavien kohdalla syynä on se, että etuuksia ei tunneta riittävästi. Liitto katsoo, että etuusehdotus vähentäisi ongelmia, joita nykyiseen monimutkaiseen sosiaaliturvajärjestelmään ja etuuksien vajaakäyttöön liittyy.

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

-

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

-

Ruuskanen Maria
Munuais- ja maksaliitto ry